

УДК 336.7 + 336.02

JEL Classification Code: G10, G19, G29

Тюленєва Ю.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Антошко Т.Р.

к.е.н., провідний економіст ФГВФО

ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Питання розвитку фінансової інфраструктури є актуальним та нагальним. Становлення фінансової інфраструктури забезпечує ефективність функціонування фінансової системи, забезпечує зменшення вартості фінансових послуг та продуктів. Мета роботи полягає у визначенні сутності та характеристик основних складових фінансової інфраструктури. Надійне функціонування фінансової інфраструктури засновується на узгодженості трьох передумов, а саме законодавчої бази, організаційної інфраструктури та інструментального наповнення. Законодавча база фінансової інфраструктури являє собою сукупність законів, що регулюють функціонування фінансових інститутів та інституцій. Організаційна фінансова інфраструктура є досить розгалуженим і складним суспільним явищем, яке включає в себе різні за змістом діяльності та призначенням установи й інституції, які забезпечують функціонування фінансів. Організаційна інфраструктура складається з управлінської, інституційної та обслуговуючої інфраструктури. Економіка України потребує створення ефективного механізму функціонування суб'єктів та об'єктів фінансової інфраструктури, яке буде здатне підтримувати стабільне економічне зростання протягом тривалого періоду часу.

Ключові слова: фінансова система; фінансова інфраструктура; правова складова фінансової інфраструктури; організаційна фінансова інфраструктура; інституційна складова інфраструктури.

Постановка проблеми. Фінансова стабільність – це стан фінансової системи, за якого вона здатна належним чином виконувати основні функції, такі як фінансове посередництво та здійснення платежів, а також протистояти кризовим явищам. З іншого боку сама система посередництва забезпечує стабільну роботу фінансової системи, сприяє більш ефективній її роботі. Відповідно до Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року [1] однією із ключових цілей є реформування та розвиток фінансового сектору, а саме створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток у результаті ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці.

Поняття «фінансова інфраструктура» є відносно новим і поки, не знайшло широкого використання у наукових колах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансова інфраструктура є однією з актуальних тем розгляду національних та зарубіжних провідних науковців, зокрема питання фінансової інфраструктури досліджено в роботах В.І. Міщенко, В.М. Федосова, С.І. Юрія, О.Д. Василика, Н.В. Стукало, О.І. Школьника, В.М. Опаріна, С. Львовичкіна, О.І. Іваницької та інших дослідників. Проте, результати досліджень та наукових напрацювань не в повній

мірі охоплюють всі аспекти та особливості формування національної фінансової інфраструктури, зокрема, питання формування та становлення фінансової інфраструктури, її складових, що обґрунтовує доцільність проведення подальших досліджень за актуальними напрямками в фінансовій сфері.

Мета роботи полягає у визначенні сутності та характеристиці основних складових фінансової інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. Термін «фінансова інфраструктура» збагачує теорію тим, що дозволяє охарактеризувати специфічний – забезпечувальний зріз фінансів як суспільного явища.

Фінансова інфраструктура – це особлива субстанція. Вона тісно пов'язана із сутністю фінансів, та, одночасно, це самостійне явище, яке має специфічне призначення. Фінансова інфраструктура відображає взаємозв'язок і взаємозалежність між економікою та фінансами [2 – 5].

Розвинена фінансова інфраструктура може мінімізувати вартість фінансових ресурсів, що сприяє зменшенню вартості основних ресурсів виробництва.

Надійне функціонування фінансової інфраструктури засновується на узгодженості трьох передумов [5].

По-перше, на розробці і запровадженні механізмів правового забезпечення (законодавча база).

По-друге, на формуванні розгалуженої мережі різноманітних установ та інституцій (організаційна фінансова інфраструктура).

По-третє, на ефективному використанні відповідного інструментарію, за допомогою якого забезпечується реалізація функцій фінансів (інструментальне наповнення) – рис. 1.

Рисунок 1 – Інструментальне наповнення фінансової інфраструктури

Тільки на основі такого системного підходу можливе отримання відповідних результатів та досягнення намічених цілей. Неналежний рівень дієвості, чи тим більше, відсутність якоїсь із складових, суттєво знижує ефективність функціонування фінансової інфраструктури. Законодавча база та інструментальне наповнення складають свого роду оболонку фінансової інфраструктури, а сукупність установ та інституцій – її серцевину, тобто власне

саму інфраструктуру.

Законодавча база фінансової інфраструктури являє собою сукупність законів, що регулюють функціонування фінансових інститутів та інституцій. Без відповідного законодавчого забезпечення вона повноцінно не може виконувати покладені на неї функції. Важливим чинником є також якісний рівень фінансового законодавства. Не відпрацьованість законодавчих актів, нечіткість окремих норм законів, неузгодженість окремих положень в різних законах вкрай негативно позначаються на фінансовій практиці. Не менш важливе значення має також рівень забезпечення виконання положень діючого законодавства, у т.ч. й фінансового.

Організаційна фінансова інфраструктура є досить розгалуженим і складним суспільним явищем, яке включає різні за змістом діяльності та призначенням установи й інституції, які забезпечують функціонування фінансів (рис. 1).

Організаційна фінансова інфраструктура включає три складові (рис. 2):

- управлінську;
- інституційну;
- обслуговуючу інфраструктуру [4, 5].

Управлінська інфраструктура – являє собою сукупністю фінансових органів, на які покладені функції оперативного управління в сфері державних фінансів та регулятивної діяльності щодо інституцій фінансового та страхового ринків і ринку фінансових послуг, а також фінансові служби галузевих міністерств і відомств, підприємств, організацій та установ.

За своїм складом крім фінансових органів включає фінансові служби суб'єктів господарювання та управлінських структур.

Сукупність фінансових органів держави залежить від двох чинників:

- варіанту структурної будови державних фінансів (концентрація усіх коштів в бюджеті, чи формування бюджету та цільових фондів);
- системи управління ними (надання усіх повноважень міністерству фінансів, чи утворення спеціалізованих фінансових органів).

Загалом підходи до формування управлінської фінансової інфраструктури в різних країнах досить уніфіковані, хоча можуть використовуватися різноманітні варіанти як складу фінансових органів, так і їх взаємодії.

В Україні до складу фінансових органів включаються:

- Міністерство фінансів;
- Державна фіскальна служба;
- Державна казначейська служба;
- Державна аудиторська служба;
- Рахункова палата;
- Пенсійний фонд, фонд соціального страхування;
- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Склад і взаємопідпорядкованість органів управлінської фінансової інфраструктури може змінюватися залежно від потреб розвитку економіки та фінансової системи. Наразі в Україні створено систему, що охоплює сукупність незалежних один від одного органів. В цьому є певні переваги: самостійність

органів щодо формування системи стримувань і противаг, яка відіграє важливу роль у демократичному суспільстві.

Фінанси суб'єктів господарювання	Державні фінанси	Страховання	Фінансовий ринок			
			Кредитний ринок		Ринок цінних паперів	
			Сфера ринку фінансових послуг			
Організаційна фінансова інфраструктура						
<i>Управлінська фінансова інфраструктура</i>		<i>Інституційна фінансова інфраструктура (фінансова інституції)</i>			<i>Обслуговуюча фінансова інфраструктура</i>	
Фінансові служби підприємств та управлінських структур	– Міністерство фінансів – Державна фіскальна служба – Державна казначейська служба – Державна аудиторська служба – Рахункова палата – Пенсійний фонд – Фонд соціального страхування – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	– Страхові компанії – Недержавні пенсійні фонди	– Національний банк – Банки (державною часткою, іноземних банківських груп, банки з приватним капіталом); – Небанківські кредитні установи – Лізингові компанії – Факторингові компанії	– Інститути спільного інвестування – Компанії з управління активами	– Організаційні посередники – Фондові біржі – Торгівельно-інформаційні системи – Валютні біржі – Торгівці цінними паперами – Реєстратори – Депозитарії	– Послуги з фінансової діяльності – Аудиторські фірми – Інформаційні агенції – Рейтингові агенції – Ріелторські агенції – Консалтингові фірми – Фінансова аналітика – Бюро кредитних історій
Нефінансовий сектор	Фіскальний сектор	Фінансовий сектор			Неекономічні агенти	
Інструментарій фінансової інфраструктури						
	– податки і збори – внески і відрахування – державні позики – кошторисне фінансування – державні трансферти – державні інвестиції – пенсії і допомоги	– страхові внески – страхове відшкодування – пенсії і допомоги	– грошова емісія – депозити – кредити – лізинг – факторинг	– акції – облігації – деривативи – векселі	– лістинг – правила торгівлі – котирування – фондові індекси	– інформаційні збірники – рейтинги – аналітичні огляди

Рисунок 2 – Складові елементи фінансової інфраструктури (джерело: адаптоване [5])

Основною проблемою управлінської фінансової інфраструктури є відсутність прямої зацікавленості політиків та державних службовців у забезпеченні належної ефективності в управлінні державними коштами. Загальною проблемою є те, що сучасна теорія та практика розробили різноманітні сучасні технології, наприклад, програмно-цільове бюджетування,

бюджетний аудит тощо, їх використання матиме належний ефект тільки за умови створення системи відповідних стимулів і санкцій, налагодженого механізму громадського контролю. Це, у свою чергу, можливе лише за умови дотримання принципу транспарентності (прозорості) процесів формування і використання коштів бюджету і фондів цільового призначення.

Таким чином, у формуванні управлінської фінансової інфраструктури головним є не стільки оптимізація складу та функцій фінансових органів, скільки запровадження механізмів, що забезпечують належну ефективність їх діяльності.

Інституційна фінансова інфраструктура – це сукупність фінансових інституцій, які функціонують на фінансовому ринку та ринку фінансових послуг, виконуючи функції щодо мобілізації, переміщення та інвестування ресурсів.

До інституційної фінансової інфраструктури відносять [5]:

– Національний банк, банки (з державною часткою, банки іноземних банківських груп, банки з приватним капіталом), небанківські кредитні установи;

– Страхові компанії;

– Недержавні пенсійні фонди

– Інститути спільного інвестування, компанії з управління активами та інші установи.

Саме ці інституції формують фінансовий сектор економіки. На відміну від суб'єктів управлінської інфраструктури вони мають пряму й безпосередню зацікавленість у забезпеченні раціонального й ефективного використання фінансових ресурсів.

Але тут виникає інша проблема – узгодження власних інтересів фінансових інституцій з інтересами власників цих ресурсів. Враховуючи таку специфіку фінансових інституцій, їх діяльність в обов'язковому порядку регулюється державою в особі вказаних вище регуляторних органів та центрального банку.

Відповідно чисельність суб'єктів цієї інфраструктури регулюється ринковими механізмами, і не може ні обмежуватися, ні штучно формуватися державними органами. Як і в усій ринковій економіці тут має місце жорстка конкуренція за ресурси та ринки їх інвестування. Ця конкуренція може підштовхувати окремі інституції до надмірно ризикових дій, які можуть у кінцевому підсумку призвести до їх банкрутства, а в окремих випадках і спровокувати фінансову кризу. Саме така кризова ситуація призводить до надмірного зростання в економіці та фінансовій системі країни кількості неплатоспроможних банків, посилення фінансового навантаження на фінансову систему в особі Національного банку України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Висновки. Таким чином, інституційна фінансова інфраструктура це і потужне джерело фінансової енергії, і потенційний генератор криз.

В умовах ринкової економіки банки являють собою серцевину фінансової системи, виконуючи роль кровоносної мережі в економіці.

Концентруючи значну масу фінансових ресурсів і спрямовуючи кредитні потоки, вони відіграють провідну роль у розвитку кожної країни.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що у сфері інституційної та організаційної фінансової інфраструктури базовим є забезпечення появи та ефективного функціонування довгострокових і кваліфікованих інвесторів, таких як страхові компанії, іноземні банківські установи, недержавні пенсійні фонди тощо, та також середовища акумулювання активів, які необхідно реалізовувати інвесторам, а саме: перехідних банків та брідж – банків. На дані інституції можна покласти одну з найвідповідальніших ролей, а саме роль відновлення економіки та її інтеграцію у світову економіку, створення сприятливого інвестиційного клімату країни, стимулювання довгострокового попиту на фінансові активи та забезпечення стабільності банківської системи.

Економіка України потребує створення ефективного механізму функціонування суб'єктів та об'єктів фінансової інфраструктури, яке буде здатне підтримувати стабільне економічне зростання протягом тривалого періоду часу.

Список використаних джерел

1. Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/plany%20uryadu/serednostrokoviy-plan-2020.doc>
2. Карчева, Г.Т., Смовженко, Т. С., Міщенко, В. І., 2016. *Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України*. К.: УБС.
3. Міщенко, В., 2010. Особливості посткризового реформування фінансового сектору України. *Фінанси України*, №10, С. 3 - 14.
4. Лютий, І., Міщенко, С., 2007. Вплив фінансового сектору на функціонування економічної системи. *Фінанси України*, №3, С.14-28..
5. Буковинський, С., 2015. *Банківська система України на шляху євроінтеграції: монографія*. К.: Центр наукових досліджень НБУ.

Тюленева Ю.В.

кандидат экономических наук, доцент,

Национальный технический университет Украины

«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»,

Антошко Т.Р.

кандидат экономических наук, ведущий экономист ФГВФЛ

ТЕКУЩИЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ

Вопрос финансовой инфраструктуры является актуальным и насущным. Цель работы заключается в определении сущности и характеристике основных составляющих финансовой инфраструктуры. Становление финансовой инфраструктуры обеспечивает эффективность функционирования финансовой системы, обеспечит уменьшение стоимости финансовых услуг и продуктов. Надежное функционирование финансовой инфраструктуры основывается на согласованности трех предпосылок, а именно законодательной базы, организационной инфраструктуры и инструментального наполнения. Законодательная база финансовой инфраструктуры представляет собой совокупность законов, регулирующих функционирование финансовых институтов и институтов. Организационная финансовая инфраструктура достаточно разветвленной и сложной общественным явлением, которое включает различные по содержанию деятельности и назначением учреждения и институты, обеспечивающие функционирование финансов. Организационная инфраструктура состоит из управленческой,

институциональной и обслуживающей инфраструктуры. Экономика Украины нуждается в создании эффективного механизма функционирования субъектов и объектов финансовой инфраструктуры, которое будет способно поддерживать стабильный рост в течение длительного периода времени.

Ключевые слова: финансовая система; финансовая инфраструктура; правовая составляющая финансовой инфраструктуры; институциональная составляющая инфраструктура.

Tiulenieva Yu. V.

*Ph.D., associate professor of department of Economics and Entrepreneurship,
Faculty of Management and Marketing
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”*

Antoshko T. R.

Ph.D., Senior Economist Deposit Guarantee Fund

CURRENT STATUS AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF FINANCIAL INFRASTRUCTURE

The issue of financial infrastructure is relevant and urgent. The purpose of the work is to determine the essence and characteristics of the main components of the financial infrastructure. The formation of the financial infrastructure ensures the effective functioning of the financial system, to ensure a reduction in the cost of financial services and products. Reliable functioning of the financial infrastructure is based on the consistency of the three prerequisites, namely the legislative framework, organizational infrastructure and instrumental content. The legal framework of financial infrastructure is a set of laws governing the functioning of financial institutions and institutions. The organizational financial infrastructure of a fairly extensive and complex social phenomenon, which includes various content and purpose institutions and institutions that ensure the functioning of finance. Organizational infrastructure consists of management, institutional and service infrastructure. The Ukrainian economy needs to create an effective mechanism for the functioning of entities and financial infrastructure that will be able to maintain stable growth over a long period of time.

Keywords: financial system; financial infrastructure; legal component of the financial infrastructure; institutional component of the infrastructure.

Тюленєва Ю.В.
julia.v.tul@gmail.com
Антошко Т.Р.
t813@ukr.net